

„Rivista di Diritto Agrario”

Fabio Gencarelli, *Gli aiuti di stato in agricoltura (Pomoc państwa w rolnictwie)*, RDA 2009, z. 1, s. 23-49.

Artykuł dotyczy problematyki dozwolonej pomocy publicznej dla sektora rolnego w świetle obowiązującej regulacji prawnej i założeń Wspólnej Polityki Rolnej. Autor podkreśla swoistość działalności rolniczej, z której pochodzą nie tylko produkty żywnościowe, ale także rozmaite usługi o wartości trudnej do oszacowania, uzasadniające wspieranie sektora rolnego (np. w zakresie ochrony środowiska i konserwacji obszarów wiejskich). Według dokumentów Komisji w 2007 r., sektor rolny znalazł się na drugim

miejscu pod względem zasobności w dotacje z pomocy publicznej, stanowiącej 20% pomocy udzielonej przez państwa wszystkim sektorom (około 13 mld euro). Istotną część pomocy przeznaczono na zarządzanie sytuacjami kryzysowymi.

Autor przywołuje w szczególności uregulowania Traktatu rzymskiego oraz wspólnotowych rozporządzeń w zakresie konkurencji w rolnictwie, wskazując kompetencje Rady i sygnalizując nowatorską rolę Komisji w procesie oceny zgodności pomocy publicznej ze wspólnotowym reżimem prawnym. Ta ostatnia polega zwłaszcza na kreowaniu nowych kierunków wsparcia. Świadczy o tym choćby oddzielenie sektora produkcji rolnej od przetwórstwa i komercjalizacji produktów rolnych, dla którego wsparcie zostało przewidziane od 1 stycznia 2007 r. w regulacji ogólnej, właściwej dla przemysłu. W ocenie Autora, wspólnotowa polityka dotycząca wsparcia dla rolnictwa w latach 2007-2013 upraszcza procedury i sposoby zarządzania pomocą w rolnictwie.

Alberto Germanò, *Il mercato alimentare e la comunicazione nei contratti di cessione dei prodotti (Rynek żywności oraz „komunikacja” w umowach cesji produktów)*, RDA 2009, z. 1, s. 108-160.

Rynek żywności charakteryzuje przedmiot – żywność i podmioty w nim uczestniczące (konsument i producenci). Jest on „instytucją” społeczno-ekonomiczną znajdującą się w ryzach reguł ekonomicznych i prawnych. W Unii Europejskiej najważniejszym aspektem warunków funkcjonowania tego rynku jest wymóg, by produkt żywnościowy był zdrowy i bezpieczny, oraz by konsument był informowany o jakości produktu. Dla funkcjonowania rynku żywności istotne znaczenie ma również szeroko rozumiane pojęcie żywności.

Swoistość produktów żywnościowych determinuje skutki cywilnoprawne umowy cesji tych produktów. Umowa cesji produktu zanieczyszczonego lub niebezpiecznego dla zdrowia, ponieważ nie można wprowadzać do obrotu żywności ryzykownej (art. 14 rozporządzenia nr 178/2002), powoduje, że świadczenie staje się niemożliwe, niezgodne z prawem, a kontrakt – nieważny (art. 1346 wł. k.c.).

W konkluzji Autor stwierdza, że rynek żywnościowy wymaga „korpusu normatywnego” ukierunkowanego na różne kategorie żywności, ale podporządkowanego celowi bezpieczeństwa i wymogom pełnej informacji o produkcie. Rozporządzenie nr 178/2002 i normy z nim związane mogą mieć charakter „ekspansywny” i obejmować swym zakresem materie tradycyjnie wyróżniane.

Mariarita D’Addezio, *Agricoltura e codice dell’ambiente: impatti e opportunità. Aspetti problematici in taluni ambiti disciplinari (Rolnictwo i kodeks środowiska: wpływ i możliwości. Aspekty problemowe w niektórych obszarach regulacji)*, RDA 2009, z. 2, s. 177-200.

Autorka analizuje relacje rolnictwa i środowiska przez pryzmat uregulowań włoskiego kodeksu ochrony środowiska, który uwzględnia dwojakie więzy między tymi materiami. Środowisko stanowi swoistą granicę dla działalności rolniczej – jak pisze

Autorka – jako „forma rolnictwa” i jako „produkt rolnictwa”. Chodzi zwłaszcza o odpady, a w tym o wodę pochodzącą z działalności rolniczej, której wpływ na środowisko zdaje się podlegać ocenie w myśl reguły: „kto zanieczyszcza – ten płaci”. Istotne znaczenie w kształtowaniu relacji rolnictwo–środowisko zyskały instrumenty negocjacyjne między podmiotami publicznymi i prywatnymi. Chodzi o kontrakty między producentami i podmiotami zajmującymi się utylizacją odpadów, umowy „terytorialne” zawierane w ramach procesu określanego w literaturze włoskiej jako *programmazione negoziata*.

Obecnie koncepcje rolnictwa wychodzą poza schematy czysto „gruntowe”. Uwzględniają one aspekty terytorialne, w których różne przedsiębiorstwa rolne wykorzystują ziemię racjonalnie i chronią zasoby naturalne. Co więcej, istnieje możliwość tworzenia powiązań o charakterze horyzontalnym na poziomie regionu lub subregionu. Dzięki temu regulacje regionalne mogłyby wspierać dystrybucję nadwyżek odpadów pochodzących z produkcji zwierzęcej i z upraw oliwek, których zakłady produkcyjne nie są w stanie zagospodarować, między obszary rolne danego terytorium. Autorka proponuje, by w ramach zrównoważonego rozwoju na danym terytorium wyodrębnić tzw. recykling globalny produktów w zakresie danej produkcji.

Marco Cian, *Le indicazioni di qualità dei cibi nella UE: il contenuto della tutela (Oznaczenia jakości żywności w UE: treść ochrony)*, RDA 2009, z. 2, s. 254-267.

Rozważania mają charakter przekrojowy. Autor wskazuje granice ochrony prawnej wspólnotowych oznaczeń geograficznych, ujmując je na różnych polach, np. w aspekcie konkurencji czy w świetle reguł językowych. Dojrzałość wspólnotowego ustawodawcy w podejściu do ochrony oznaczeń geograficznych wyraża się choćby w wymogach rejestracji tych oznaczeń i w możliwości złożenia sprzeciwu w procedurze „przedrejestracyjnej”. Jednakże system ochrony tych oznaczeń nie jest doskonały.

Analizując regulację prawną dotyczącą ochrony oznaczeń geograficznych, Autor przytacza praktyczne przykłady naruszeń wymogów określonych przez ustawodawcę dotyczących wprowadzania na rynek produktów z oznaczeniami, m.in. wskazuje na kazusy: austriackiego sera o nazwie *cambozzola* (przypominającego włoski ser o nazwie *gorgonzola*) i *parmisanu* (sprzedawanego w Niemczech mimo podobieństwa do włoskiego *parmigiano reggiano*). W tych przypadkach stanowisko ETS w kwestii ochrony nazw chronionych nie było radykalne. Z technicznego punktu widzenia, orzecznictwo to potwierdziło obowiązek państw członkowskich dotyczący ustanowienia systemów kontroli.

Luigi Costato, *La PAC come filo conduttore del travaglio europeo (WPR jako europejska „siła napędowa”)*, RDA 2009, z. 2, s. 246-253.

Artykuł stanowi głęboką refleksję dotyczącą ekonomicznych aspektów Wspólnej Polityki Rolnej rozpatrywanej w kontekście kryzysu finansowego. Autor rozważa rolę

włoskiej konstytucji w świetle prawa wspólnotowego i wskazuje, że prymat prawa wspólnotowego nad prawem krajów członkowskich został wyrażony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości i uznany również w orzecznictwie sądów włoskich (np. orzeczenie *Granital* z 1984 r.) odnoszącym się do produktów rolnych.

W procesie ewolucji, którą Autor określa mianem „od traktatu do konstytucji europejskiej”, zabrakło wizji funkcji jednolitej politycznie Europy. Kryzys finansowy we Wspólnocie stanowi poniekąd wyraz jej osłabienia. Zjawisko mieszania się koncepcji liberalnych i interwencjonistycznych, widoczne w tzw. reformie rolnej średniokresowej, miało służyć budowaniu europejskiej potęgi żywnościowej. Natomiast nadmiar interwencjonizmu w sferze monetarnej Stanów Zjednoczonych i po części w Europie doprowadził do kryzysu. Przyszłość wspólnotowego rolnictwa rysuje się w kilku perspektywach. Według planów, tradycyjne wsparcie dla rolnictwa powinno zniknąć w ciągu pięciu lat. Zdaniem Autora, być może państwa europejskie i Stany Zjednoczone powinny wykorzystać okazję, aby pomóc najbiedniejszym państwom świata, i pozwolić, by popyt wewnętrzny został zastąpiony popytem wspartym subwencjami eksportowymi.

Luigi Costato, *Che ne è dei contratti agrari (Co zostało z kontraktów rolnych)*, RDA 2009, z. 3, s. 441-448.

W artykule poruszona została problematyka kontraktów rolnych i uprawnień ich stron w kształtowaniu treści stosunku prawnego. Autor sięga do historii regulacji kontraktów rolnych w prawie włoskim, akcentując moment kulminacyjny, tj. gdy ustawa nr 203 z 1982 r. przesądziła o zakresie interwencjonizmu publicznego w sferę kontraktów rolnych. Ważną rolę w tej regulacji odegrał art. 45, stanowiący przedmiot różnych kontrowersji interpretacyjnych. Autor stoi na stanowisku, że *ratio legis* tego przepisu leży w przywróceniu stronom kontraktu swobody kontraktowania. Organizacje profesjonalne (branżowe) interesują się treścią kontraktów w niewielkim stopniu. Zamiast wspierać równowagę stron, ograniczają się do złożenia podpisów. Są zatem neutralne.

Funkcją organizacji profesjonalnych (branżowych) powinno być – zdaniem Autora – uwzględnienie każdego aspektu „dynamiki kontraktowej” i pomoc stronom w znalezieniu równowagi w zawieraniu umowy i unikaniu przewagi jednej strony. W zakończeniu rozważań Autor zadaje pytanie o sens obowiązywania wspomnianego art. 45, jeśli zawarcie kontraktu nie będzie odbywać się w powyższy sposób. Procedura przewidziana w art. 45 jest bowiem kosztowna od strony formalnej i brakuje dla niej uzasadnienia.

Ettore Cassadei, *La nozione di impresa agricola dopo la riforma del 2001 (Pojęcie przedsiębiorstwa po reformie w 2001 r.)*, RDA 2009, z. 3, s. 309-358.

Autor indywidualizuje przedmiot rolnictwa i zarysowuje granice między tą materią a sferą działalności gospodarczej, zastanawiając się, czy po reformie w 2001 r.

obejmującej art. 2135 włoskiego kodeksu cywilnego, można wyróżnić cechy charakterystyczne przedsiębiorstwa rolnego. Uwagę przyciągają zwłaszcza działalności powiązane z działalnością rolniczą, w tym agroturystyka. Autor dostrzega jednak brak harmonizacji art. 2135 wł. k.c. z regulacją dotyczącą np. uprawy ziół czy lasów. Przedsiębiorstwo rolne stanowi figurę złożoną pod względem prawnym, zarówno z punktu widzenia działalności, jak i rozmiarów. Różni się ono od przedsiębiorstwa handlowego w wielu aspektach. Poza naturą działalności, istnieją procedury, z zakresu których ustawodawca wyłączył przedsiębiorstwo rolne, np. rejestracja przedsiębiorstwa następuje w „specjalnej sekcji”, a wymogi rejestracji są nieporównywalne z tymi, jakie obowiązują dla przedsiębiorstwa handlowego (są one mniejsze).

Autor stwierdza, że ustawodawca wprowadza coraz to nowsze rozwiązania niekoherentne z art. 2135. wł. k.c. (działalności powiązane), co powoduje powstawanie niespójności. Granice rolnictwa bywają „ruchome”, inaczej niż przed reformą. Kryteria wyróżniania przez ustawodawcę tych działalności nie są bowiem precyzyjne.

Alberto Germanò, *La qualità dei prodotti agro-alimentari secondo la Comunità Europea (Jakość produktów rolno-spożywczych według Wspólnoty Europejskiej)*, RDA 2009, z. 3, s. 359-395.

Artykuł przedstawia determinanty jakości produktów rolnych w szerokiej perspektywie normatywnej. Autor, wychodząc od określenia pojęcia jakości w „Zielonej Księdze” z 15 października 2008 r., wskazuje problemy związane m.in. z pochodzeniem produktów, ich oznaczeniami geograficznymi i ochroną w krajach trzecich. Higiena i bezpieczeństwo produktu stanowią – według Autora – podstawowe cechy każdego produktu, który wprowadza się na rynek, czyli stanowią pewne wymogi dotyczące jakości produktu. Tworzą one tzw. *baseline standards* produktów. Obok tej kategorii występuje tzw. wyższa jakość produktów, wyróżniona w dokumencie „Impact Assessment Report” z 8 kwietnia 2009 r.

Nowa Wspólna Polityka Rolna nie jest już ukierunkowana wyłącznie na usuwanie przeszkód w swobodzie przepływu towarów, lecz również na ustanowienie jednolitych norm produkcji i obrotu wytworzonymi produktami. Problemami, z jakimi mierzy się ustawodawca, są kwestie relacji produkt–terytorium, od której zależy jakość produktów. O jakości z kolei przesądza pochodzenie produktu. Jednakże sam zwrot „pochodzenie” nasyca trudności interpretacyjnych przy produktach przetworzonych, gdyż żaden przepis nie wyjaśnia jego znaczenia. Nie musi to być przecież pochodzenie „geograficzne”.

KATARZYNA LEŚKIEWICZ